

*Oikeusministeriön käännoistoiminnan
tarpeet, resurssit ja
kehittämissuhteet*

*Oikeusministeriön käännoistoiminnan
tarpeet, resurssit ja
kehittämissuhteet*

KUVAILULEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
31.8.2007

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji Selvitys	
Käännöspalvelutyöryhmä pj. Merja Norros		Toimeksiantaja Oikeusministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä 10.4.2007	
Julkaisun nimi Oikeusministeriön käännöstoiminnan tarpeet, resurssit ja kehittämissuhteet			
Julkaisun osat			
Tiivistelmä			
<p>Työryhmän muistiossa tarkastellaan oikeusministeriön kääntämistoimintaa yhtenä kokonaisuutena.</p> <p>Ministeriössä asetettiin huhtikuussa 2007 työryhmä selvittämään oikeusministeriön kääntämispalveluja, erityisesti vieraille kielille kääntämisen tarvetta ja resursseja.</p> <p>Työryhmän tehtävänä oli tarkastella erityisesti vieraille kielille kääntämisen osalta mm.</p> <ul style="list-style-type: none"> - millaisia käännösvaihtoehtoja oikeusministeriön toimintaan liittyy, - millaisia ovat eri osastojen kääntämistarpeet, - millaisin resurssein tehtäviä hoidetaan ja mitkä ovat toiminnan kustannukset sekä <p>sekä tehdä ehdotuksia käännöstoiminnan kehittämiseksi ministeriössä.</p> <p>Työryhmän on suorittanut tehtävänsä toimeksiannon mukaisesti. Työryhmän on havainnut, ettei oikeusministeriössä ole aiemmin tarkasteltu kääntämistoimintaa yhtenä kokonaisuutena. Työryhmän käsityksen mukaan kansainvälisen kanssakäymisen lisääntyessä asiakirjojen ja erityisesti verkkotiedottamisen kääntämistarpeet tulevat kasvamaan. Työryhmä on vakuuttunut, ettei nykyisiä kääntäjiresursseja voida pitää riittävinä, sillä kahdelta osastolta puuttuu kääntäjä kokonaan. Ulkopuolisia palveluja on tarkoituksenmukaista edelleen käyttää tietyissä tilanteissa, mutta laadun varmistamiseen tulee kiinnittää huomiota. Kääntäjille osoitettuun kyselyyn saatujen vastausten mukaan ministeriön kääntäjät ovat tähän asti olleet vain vähäisissä määrin yhteistyössä keskenään.</p> <p>Työryhmä ehdottaa, että oikeusministeriön kääntäjät työskentelisivät samassa organisatorisessa yksikössä (lainvalmisteluosaston kääntäjiä lukuun ottamatta), että heidän lukumääränsä lisättäisiin ja työmenetelmiään kehitettäisiin. Tämä ratkaisu tasaisi kääntäjien työmääriä, lisäisi heidän ammattitaitoaan ja parantaisi asiakaspalvelua.</p>			
Avainsanat: (asiasanat) kääntäminen			
Muut tiedot (Oskari- ja HARE-numero, muu viitenumero) OM 8/021/2007			
Sarjan nimi ja numero Oikeusministeriön toiminta ja hallinto 2007:26		ISSN 1458-6436	ISBN 978-952-466-600-8 (nid.) 978-952-466-601-5 (PDF)
Kokonaissivumäärä	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Oikeusministeriö		Kustantaja Oikeusministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

JUSTITIEMINISTERIET

Utgivningsdatum
31.8.2007

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare) Arbetsgruppen för översättningstjänster ordf. Merja Norros	Typ av publikation Utredning		
	Uppdragsgivare Justitieministeriet		
	Datum då organet tillsattes 10.4.2007		
Publikation (även den finska titeln) Justitieministeriets översättningsverksamhet; behov, resurser och utvecklingsförslag (Oikeusministeriön käännöstoiminnan tarpeet, resurssit ja kehittämisehdotukset)			
Publikationens delar			
<p>Referat</p> <p>I arbetsgruppens promemoria behandlas justitieministeriets översättningsverksamhet som en helhet.</p> <p>I april 2007 tillsattes en arbetsgrupp för att utreda justitieministeriets översättningstjänster, framför allt behovet av översättning till främmande språk och resurserna för det.</p> <p>Arbetsgruppen hade till uppgift att särskilt i fråga om översättning till utländska språk utreda bl.a.</p> <ul style="list-style-type: none"> - vilka översättningsskyldigheter justitieministeriets verksamhet för med sig, - vilka översättningsbehov avdelningarna har - vilka resurser som finns att tillgå för dessa uppgifter och vilka kostnaderna för verksamheten är <p>samt att lägga fram förslag för hur ministeriets översättningsverksamhet kunde utvecklas.</p> <p>Arbetsgruppen har utfört sin uppgift enligt uppdraget. Arbetsgruppen har observerat att översättningsverksamheten vid justitieministeriet inte tidigare har undersökts som en helhet. Enligt arbetsgruppens uppfattning kommer det ökande internationella umgänget att leda till ett växande behov av översättning av handlingar och framför allt av webbinformation. Arbetsgruppen är övertygad om att de nuvarande översättarresurserna inte kan anses tillräckliga, eftersom två avdelningar helt saknar översättare. Det kommer också i fortsättningen att vara ändamålsenligt att anlita utomstående översättares tjänster i vissa situationer, men kvaliteten bör då ses till. En förfrågan som riktades till ministeriets översättare visade att samarbetet mellan dem hittills har varit begränsat.</p> <p>Arbetsgruppen föreslår att justitieministeriets översättare skall arbeta inom en och samma organisatoriska enhet (med undantag av lagberedningsavdelningens översättare), att deras antal skall utökas och deras arbetsmetoder utvecklas. Detta leder till en jämnare fördelning av arbetet mellan översättarna, ökad yrkesskicklighet och bättre kundservice.</p>			
Nyckelord översättning			
Övriga uppgifter (Oskari och Hare-nummer, annat referensnummer) OM 8/021/2007			
Seriens namn och nummer Justitieministeriets verksamhet och förvaltning 2007:26		ISSN 1458-6436	ISBN 978-952-466-600-8 (inb.) 978-952-466-601-5 (PDF)
Sidantal	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Justitieministeriet		Förlag Justitieministeriet	

OIKEUSMINISTERIÖN KÄÄNNÖSTOIMINNAN TARPEET, RESURSSIT JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Työryhmän muistio

Kansliapäällikkö Kirsti Rissanen asetti 10.4.2007 työryhmän selvittämään oikeusministeriön kääntämispalveluja, erityisesti vieraille kielille kääntämisen tarvetta ja resursseja.

Työryhmän tehtävänä oli tarkastella erityisesti vieraille kielille kääntämisen osalta mm.

- millaisia käännösveloitteita oikeusministeriön toimintaan liittyy,
- millaisia ovat eri osastojen käännöstarpeet,
- millaisin resurssein tehtäviä hoidetaan ja mitkä ovat toiminnan kustannukset sekä
- tehdä ehdotuksia käännöstoiminnan kehittämiseksi ministeriössä.

Selvitys tuli saada valmiiksi 30.6.2007 mennessä.

Työryhmään ovat kuuluneet seuraavat henkilöt:

Hallitusneuvos Merja Norros, kansainvälinen yksikkö (pj.)

Hallintojohtaja Olli Muttilainen, hallintoyksikkö

Tietopalvelupäällikkö Aki Hietanen, hallintoyksikkö

Ylitarkastaja Kirta Heine, oikeushallinto-osasto

Tutkija Hanna-Leena Iso-Ketola, lainvalmisteluosasto

Erikoissuunnittelija Mervi Sarimo, kriminaalipoliittinen osasto

Kielenkääntäjä Marianne Hendy, kansainvälinen yksikkö

Kielenkääntäjä Anna Grönqvist, hallintoyksikkö

Työryhmä on suorittanut tehtävänsä toimeksiannon mukaisesti. Työryhmä on kokoontunut 4 kertaa. Työryhmä on havainnut, ettei oikeusministeriössä ole aiemmin tarkasteltu kääntämistoimintaa yhtenä kokonaisuutena. Työryhmän käsityksen mukaan kansainvälisen kanssakäymisen lisääntyessä asiakirjojen ja erityisesti verkkotiedottamisen kääntämistarpeet tulevat kasvamaan. Työryhmä on vakuuttunut, ettei nykyisiä kääntäjäresursseja voida pitää riittävinä, sillä kahdelta osastolta puuttuu kääntäjä kokonaan. Ulkopuolisia palveluja voidaan edelleen käyttää tietyissä tilanteissa, mutta laadun varmistamiseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Kyselyn mukaan ministeriön kääntäjät ovat tähän asti olleet vain vähäisessä määrin yhteistyössä keskenään. Työryhmä ehdottaa, että kääntäjät työskentelisivät samassa organisatorisessa yksikössä (lainvalmisteluosaston kääntäjiä lukuun ottamatta), että heidän lukumääräänsä lisättäisiin ja työmenetelmiään kehitettäisiin. Tämä ratkaisu tasaisi kääntäjien työmääriä, lisäisi heidän ammattitaitoaan ja parantaisi asiakaspalvelua.

Työryhmä jättää tehtävänsä suoritettuaan muistionsa kansliapäällikkö Rissaselle.

Helsingissä 27 päivänä kesäkuuta

Merja Norros

Olli Muttilainen

Aki Hietanen

Kirta Heine

Hanna-Leena Iso-Ketola

Mervi Sarimo

Marianne Hendy

Anna Grönqvist

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1 Työryhmän toimeksianto	1
1.2 Työryhmän toiminta	1
2. NYKYTILAN KUVAUS	2
2.1 Valtion kielipalveluiden organisoinnista	2
2.2 Käännöstoiminta oikeusministeriön eri osastoilla	3
2.2.1 Kansainvälinen yksikkö	3
2.2.2 Hallintoyksikkö	5
2.2.3 Viestintäyksikkö	7
2.2.4 Lainvalmisteluosasto	8
2.2.5 Kriminaalipoliittinen osasto	11
2.2.6 Oikeushallinto-osasto	13
2.3 Aiemmat muistiot ja ohjeet	16
2.4 Resurssit	16
2.5 Kustannukset	17
2.6 Käännöspalvelut ja julkiset hankinnat	17
2.7 Kääntäjille suunnattu kysely	18
3. NYKYTILAN ARVIOINTIA	19
4. TYÖRYHMÄN ESITYKSET	21

OIKEUSMINISTERIÖN KÄÄNNÖSTOIMINNAN TARPEET, RESURSSIT JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

1. JOHDANTO

1.1 Työryhmän toimeksianto

Kansainvälisen yksikön tulostavoitteissa vuodelle 2007 on sovittu, että ”perustetaan pieni työryhmä, jossa valmistellaan käännöspalvelujen tarvetta ja resursseja oikeusministeriössä koskeva selvitys 30.6. mennessä”. Sopimuksen mukaan selvitys tehdään yhteistyössä hallintoyksikön ja mahdollisesti oikeushallinto-osaston kanssa.

Selvityksen tekemistä varten asetettiin 10.4.2007 seuraava työryhmä:

Hallitussihteeri Merja Norros, kansainvälinen yksikkö (pj.)
 Hallintojohtaja Olli Muttilainen, hallintoyksikkö
 Tietopalvelupäällikkö Aki Hietanen, hallintoyksikkö
 Ylitarkastaja Kirta Heine, oikeushallinto-osasto
 Tutkija Hanna-Leena Iso-Ketola, lainvalmisteluosasto
 Erikoissuunnittelija Mervi Sarimo, kriminaalipoliittinen osasto
 Kielenkääntäjä Marianne Hendy, kansainvälinen yksikkö
 Kielenkääntäjä Anna Grönqvist, hallintoyksikkö

Työryhmän tehtävänä on tarkastella erityisesti vieraille kielille kääntämisen osalta mm.

- millaisia käännösvelvoitteita oikeusministeriön toimintaan liittyy,
- millaisia ovat eri osastojen käännöstarpeet,
- millaisin resurssein tehtäviä hoidetaan ja mitkä ovat toiminnan kustannukset sekä
- tehdä ehdotuksia käännöstoiminnan kehittämiseksi ministeriössä.

1.2 Työryhmän toiminta

Työryhmä kokoontui 4 kertaa.

Työryhmän ensimmäinen kokous pidettiin 2.5.2007. Kokouksessa päätettiin seuraavaa:

- Työryhmän sihteerinä toimii Norros, mutta jokainen jäsen täydentää raporttia omalta osaltaan.
- Jokainen ministeriön osasto/yksikkö kirjoittaa nykytilan kuvauksen, jossa tarkastellaan yksikön toimialaan kuuluvia käännöstehtäviä, minkä tyyppistä materiaalia käännetetään ja mille kielille, mihin säännöksiin kääntäminen mahdollisesti perustuu, minkälaiset ovat kääntämiseen varatut resurssit ja mitä ongelmia käytännössä esiintyy.
- Kartoitetaan oikeusministeriön käännöstoimintaa lähettämällä ministeriön kääntäjille kysely, joka koskee kääntäjien toimeksiantajia, tekstityyppejä, käytettäviä kieliä, työtilannetta, tarvetta lähettää käännöksiä käännöstoimistoihin sekä omia kehittämisideoita.

Seuraavassa kokouksessa 28.5. käytiin läpi kansainvälisen yksikön, lainvalmisteluosaston ja oikeushallinto-osaston osuudet sekä kääntäjiltä saatu palaute. Alustavasti pohdittiin kääntäjien työn or-

ganisointia ministeriössä. Koska varsinaista sihteerää ei ole, työryhmän raporttiluonnos päätettiin panna f:asemalle siten, että kaikki jäsenet voivat joustavasti täydentää omaa osuuttaan. Kokouksessa 18.6. käytiin läpi päivitetty toiminnankuvaukset. Keskusteltiin luvusta 3 Nykytilan arviointi sekä luvusta 4 Työryhmän ehdotukset. Päätettiin pitää vielä yksi kokous.

Kokouksessa 27.6. lisättiin tietopalveluja ja hankintaa koskevat osuudet. Käsiteltiin toiminnan arviointia ja työryhmän esityksiä koskevat luvut. Todettiin, että työryhmän työ on valmis. Allekirjoituksen jälkeen se toimitetaan kansliapäällikölle.

2. NYKYTILAN KUVAUS

2.1 Valtion kielipalvelujen organisoinnista

Valtionhallinnon kielipalvelujen nykytilaa koskeva selvitys julkaistiin syksyllä 2006 (Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 10/2006). Selvityksen mukaan valtionhallinnossa on yhteensä kääntäjiä, tulkkeja, kielentarkastajia ja terminologeja noin 150 henkilöä, joiden kokonaiskustannus on noin 10 miljoonaa euroa (palkkakulut n. 7,5 milj. euroa). Ruotsin kääntämisen osuus on noin 90 henkilötyövuotta. Ostopalveluina ruotsin käännöksiä hankitaan vajaalla 3 miljoonalla eurolla. Muiden kielten käännöksiä hankitaan ostopalveluina yli 2,6 miljoonalla eurolla ja tulkkauksipalveluita yli 2 miljoonalla eurolla. Yhteensä kielipalveluiden kokonaiskustannukset ovat siten noin 18 miljoonaa euroa. Selvitys on saatavissa sähköisenä osoitteessa <http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2006/r10-valtionhallinnon-kielipalveluiden-nykytila/pdf/fi.pdf>

Selvityksen jälkeen jatkotoimia valmistelemaan nimettiin selvitysmies. Valtion kielipalvelujen organisointia selvittänyt raportti julkaistiin 28.2.2007. Selvitysmies Håkan Mattlinin raportissa ehdotetaan, että muodostetaan uusimuotoinen, alueellistettu valtion kielipalvelukeskus tuottamaan hallinnon tukipalveluita. Valtion kielipalvelukeskuksen tehtävänä olisi tuottaa in-house – hankintaperiaatteiden mukaisesti kielipalveluja maksullisena palveluna valtion virastoille.

Kielipalvelukeskusta käytettäisiin silloin kun virastojen omat kääntäjäresurssit ja tarjolla olevat muut ostopalvelut eivät siihen riitä. Sen sijaan esimerkiksi tuomioistuinten tulisi edelleen huolehtia omista käännöksistään. Aluksi palvelukeskus tuottaisi käännöksiä suomen kielestä ruotsin kielelle ja päinvastoin. Myöhemmin kielivalikoimaa voidaan täydentää muilla kielillä (englanti, ranska, ehkä venäjä). Kielipalvelukeskuksen tulisi lisäksi huolehtia hallinnon ulkopuolisten kielipalveluiden kilpailuttamisesta (tarvittaessa yhdessä Hansel Oy:n kanssa). Tehtäviin kuuluisi edelleen terminologiatyö yhdessä valtioneuvoston kanslian kanssa, kielten tarkastustyö sekä osallistuminen uuden kieliteknologian kehittämiseen.

Palvelukeskuksella olisi nettobudjetoitu toimintamenomomentti. Tavoitteena olisi perustaa kielipalvelukeskukseen alussa 5-6 virkaa. Toiminnan vakiinnuttua kielipalvelukeskuksessa voisi 2-3 vuoden kuluttua olla noin 20-25 henkilötyövuotta, joista suurin osa olisi työsopimussuhteessa oleva henkilöstöä.

Ehdotuksen mukaan uusi palvelukeskus sijoitettaisiin Vaasaan. Tavoitteena on käynnistää palvelukeskus jo vuoden 2008 aikana. Perustettava kielipalveluiden palvelukeskus olisi liian pieni toimimaan erillisenä valtion virastona. Siksi se perustettaisiin osaksi Länsi-Suomen lääninhallitusta, jossa se toimisi tulosohtajana ja nettobudjetoituna, Vaasaan sijoitettuna erillisenä laitoksena. Selvitysmiehen raportti on saatavissa sähköisenä osoitteessa http://www.vnk.fi/tiedostot/julkinen/pdf/VNK/PDF-dokumentit/Valtion_kielipalveluiden_organisointi.pdf

Hankkeen jatkovalmistelu on sisäasianministeriön vastuulla.

2.2 Käännöstoiminta oikeusministeriön eri osastoilla

Oikeusministeriön yksiköt ovat kooltaan ja toimialaltaan erilaisia, mikä heijastuu myös käännösasioidiin. Sen vuoksi työryhmässä nähtiin aiheelliseksi ensin tehdä nykytilan kartoitus. Seuraavissa alajaksoissa kuvataan osastoittain/yksiköittäin lakiin perustuvia käännösvelvoitteita, muita käännöstarpeita, minkä tyyppistä materiaalia käännetään, mille kielille käännetään, millaiset ovat kääntämiseen varatut resurssit sekä millaisia ongelmia toiminnassa nähdään.

2.2.1 Kansainvälinen yksikkö

Oikeusministeriön työjärjestyksen 27 §:n mukaan kansainvälisen yksikön tehtävänä on mm. hoitaa ministeriölle keskusviranomaisena kuuluvat tehtävät.

Lakiin perustuvat käännösvelvoitteet

Kansainvälinen oikeusapu jakautuu siviili- ja rikosoikeudelliseen kenttään.

Normaalisti oikeusapupyynnö on käännettävä vastaanottajavaltion tai vastaanottajan kielelle. Rikosasioissa keskeisimmät kansainvälistä oikeusapua koskevat sopimukset, joihin kääntämisvelvoitteet materiaalisesti perustuvat ovat:

- Euroopan neuvoston keskinäistä oikeusapua koskeva yleissopimus (1959)
- Euroopan neuvoston rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskeva sopimus (1957)
- Euroopan ihmisoikeussopimus

Kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain 2 §:n mukaan lain soveltamisalaan kuuluvista tehtävistä huolehtivana keskusviranomaisena toimii oikeusministeriö. Keskusviranomaisen tehtävänä on 2 momentin 4) kohdan mukaan huolehtia asiakirjojen kääntämisestä sekä muista keskusviranomaisille kuuluvista tehtävistä. Tarkemmat määräykset oikeusapupyynnöjen kääntämisestä on annettu rikosoikeusapuasituksen 10 §:ssä.

Keskusviranomaisen huolehtii asiakirjojen kääntämisestä luonnollisesti vain siinä tapauksessa, että oikeusapupyynnö lähetetään keskusviranomaisen kautta eikä suoraan toimivaltaisten viranomaisten, esimerkiksi käräjäoikeuksien, välityksellä. Käytännössä tuomioistuimet valmistelevat tiedoksiantoa koskevat asiakirjat käyttäen apunaan Ilona-intranetissa olevia asiakirjapohjia eri kielillä.

Rikosasioissa tuomioistuin toimittaa tiedoksiantoasiakirjat siten valmiina keskusviranomaiselle, että yleensä vain haastehakemus jää käännettäväksi keskusviranomaisessa. Haastehakemukset lähetetään tiettyihin käännöstoimistoihin käännettäväksi. Menot maksetaan tuomioistuinten erityismenotmomentilta (25.10.29). Keskusrikospoliisilta saapuneet pyynnöt todisteiden hankkimiseksi saapuvat yleensä valmiiksi käännettyinä, mikä huomattavasti helpottaa tilannetta. KRP:llä on oma käännösyksikkö. Myös luovutus- ja syytteesiirtoasioissa joudutaan käännättämään asiakirjoja. Kv. yksikön oma kääntäjä ei yleensä käännä rikosoikeusapupyynnöjä.

Siviilioikeudellista yhteistyötä säätelevät mm. EU:n tiedoksiantoa ja todistelua koskevat asetukset sekä Haagin konventiot tiedoksiannosta ja todistelusta. Tuomioistuimet vastaavat siviilitiedoksiantoasiakirjojen valmistelusta ja käännättämisestä käyttäen hyväkseen joko kansainvälisesti sovittuja lomakkeita ja/tai kansallisia asiakirjapohjia. Kantaja vastaa haastehakemuksen käännättämisestä. Asiakirjanippu toimitetaan oikeusministeriöön kahtena kappaleena valmiiksi käännettyinä. Lapsikaappausasioissa ministeriö on vakiintuneesti vastannut lapsen palauttamista koskevan hakemuksen

kääntämisestä liitteineen. Kansainvälisen yksikön oma kääntäjä kääntää mm. lapsikaappaushakemuksia ja holhouksen siirtoasioita.

Useimmin tarvittavat kielet ovat venäjä, viro, englanti, ranska ja saksa. Haasteena kansainvälisessä yksikössä on tarvittavien kielten suuri määrä – parhaimmillaan 30 kieltä. Tämän vuoksi soveltuvien käännöstoimistojen määrä on rajallinen. Normaali aikataulu on noin kaksi viikkoa, mutta yleensä tarvittaessa käännökset saadaan nopeamminkin.

Käännösten laatua ei ehditä paljon seuraamaan, mutta jonkin verran voidaan havaita vakiintumattomuutta keskeisissäkin termeissä. Esim. laadittaessa yhtenäisiä asiakirjapohjia eri kielille kansainvälisiä tiedoksiantoja varten havaittiin, että eräissä tavallisissakin käsitteissä on paljon horjuvuutta käännöksissä. Tällaisia olivat esim. yleissopimusten nimet sekä termit haaste, tiedoksianto, tiedoksiantotodistus, laamanni jne.

Käännöstoimistot veloittavat keskimäärin 60–80 euroa sivulta. Hintaan sisältyy mm. virallisen kääntäjän leima ja toimistokulut. Hintaan asiakirjan laatu: juridisesta tekstistä veloitetaan enemmän kuin esim. todistajankuulustelupöytäkirjoista.

Yksikön osa-aikaisen kääntäjän työajasta puolet (55 %) menee muuhun kuin kv. yksikön tarpeisiin, vaikka työjärjestyksen mukaan tehtävänä ei enää ole vastata koko ministeriön käännöksistä, koko hallinnonalasta puhumattakaan.

Muut käännöstarpeet

Ministeriö harjoittaa laajaa oikeudellista yhteistyötä mm. Venäjän ja Kiinan kanssa. Venäjän, Kiinan ja Viron yhteistyöhankkeisiin liittyen on sovittu, että kansainvälinen yksikkö vastaa yhteistyön koordinoinnista ministeriössä. Yhteistyöhankkeisiin liittyen joudutaan kääntämään esimerkiksi seminaariohjelmaa, esitelmiä ja raportteja. Osan materiaalista ministeriön virkamiehet kääntävät valmisteluvaiheessa itse. Tällaisia materiaaleja ovat esimerkiksi yhteistyötapaamisten ohjelmat, kokousagendat, virallinen kirjeenvaihto. Projektirahoitusta hakiessa kansainvälinen yksikkö ottaa huomioon käännöskustannusten osuus. Mm. Venäjä-hankkeissa käännöskustannukset otetaan huomioon ulkoasiainministeriölle osoitetuissa rahoitusarvioissa konsulttikustannusten momentilla.

Yhteistyöhankkeet liittyvät ministeriön toimialaan kuten lainvalmisteluun, ulosottoon, vankeinhoitoon, julkiseen oikeusapuun, korruption torjuntaan, kv. oikeusapuun. Käännöspalveluita ostetaan useilta eri käännöstoimistoista. Kansainvälinen yksikkö on tehnyt vuonna 2006 hintavertailun, joka ei osoittanut suurta eroa käännöstoimistojen hinnastojen välillä. Varsinaista tarjouskilpailua ei ole järjestetty, eikä toimistojen kanssa ole tehty palvelujen ostosopimuksia. Toiminnassa on myös havaittu, että toiset toimistot ovat selvästi ammattitaitoisempia kuin toiset ja niiden palvelujen ostoa on priorisoitu. Vaikeutena on kuitenkin joskus edelleen löytää ammattitaitoisia, kulloiseenkin terminologiaan perehtyneitä kääntäjiä. Myös aikataulut saattavat olla tiukkoja, kun esitykset saadaan viime tipassa käyttöön, ja kääntäjät ovat usein varattuina.

Yhteistyöhankkeissa tarvitaan myös tulkkauspalveluja. Kansainvälisen yksikön virkamiehet eivät pääsääntöisesti käytä itse tulkkauspalveluja hoitaessaan yhteistyöhankkeita. Tulkkauspalveluja ostetaan varsinaisten yhteistyötapahtumien toteuttamiseen, esim. seminaarien järjestämiseen. Useimmat em. yhteistyökumppaneiksi muodostuneet käännöstoimistot tarjoavat myös tulkkauspalveluja. Hintaesimerkki, kieli venäjä: konsekutiivitulkkaukset=45 €/t, simultaanitulkkaukset=55 €/t, kirjallinen käännös 1,90€/rivi.

2.2.2 Hallintoyksikkö

Oikeusministeriön työjärjestyksen 21 §:n mukaan hallintoyksikön tehtävänä on huolehtia mm. ministeriön hallinnon ja organisaation kehittämisestä sekä hallintotehtävistä, armahdusta ja avoitus-oikeutta koskevista hakemuksista, valtiollisten vaalien, kunnallisvaalien ja kansanäänestysten järjestämisestä ministeriölle kuuluvista tehtävistä sekä vaalijärjestelmien ja vaalitietojärjestelmien kehittämisestä, puolerekisteristä ja puolueiden valvonnasta puoluelain mukaan, demokratian ja kansalaisvaikuttamisen kehittämisestä, kielilain mukaan ministeriölle kuuluvista tehtävistä, saamelaisien kulttuuri-itsehallinnosta ja saamelaisasioiden yhteensovittamisesta, Suomen säädöskokoelmasta, ministeriöiden määräyskokoelmista ja sähköisestä säädöstietopankista.

Lakiin perustuvat käännösvelvoitteet

Perustuslain (731/1999) ja kielilain (423/2003) mukaan suomi ja ruotsi ovat maamme kansalliskieliä, joita ihmisillä on oikeus käyttää valtion ja kaksikielisten kunnallisten viranomaisten kanssa asioidessaan. Perustuslain mukaan lait säädetään ja julkaistaan suomen ja ruotsin kielellä. Kielilain täsmennetään, että myös asetukset ja viranomaisten määräykset julkaistaan molemmilla kansalliskielillä. Kielilakiin perustuu myös kaksikielisen viranomaisen velvollisuus palvella yleisöä ja hoitaa yleisölle suunnattu tiedotus suomeksi ja ruotsiksi. Hallintoyksikössä käännetään tältä osin ruotsiksi mm. yksikössä valmistellut lait, asetukset, päätökset ja määräykset sekä työpaikkailmoitukset, kirjalliset kysymykset ja erilaisia virastojen tai yleisön palveluun tai asiointiin liittyviä tekstejä.

Saamen kielilain (1086/2003) mukaan saamelaisia erityisesti koskevat lait ja muut säädökset sekä valtiosopimukset ja muut Suomen säädöskokoelmassa julkaistavat asiakirjat ja tiedonannot julkaistaan valtioneuvoston tai asianomaisen ministeriön niin päättäessä myös saamenkielisinä käännoiksi. Sama koskee ministeriön tai valtion muun viranomaisen määräyskokoelmassa julkaistavia määräyksiä, ohjeita, päätöksiä ja tiedonantoja. Ministeriössä tai valtion komiteassa, työryhmässä tai niihin rinnastettavissa toimielimissä valmistellut ja julkistettavat lakiehdotukset ja mietinnöt tai niiden tiivistelmät julkaistaan ministeriön niin päättäessä myös saamen kielellä, jos ne erityisesti koskevat saamelaisia tai jos siihen muuten on erityistä syytä. Hallintoyksikön tarvitsemat saamenkieliset käännökset on hankittu saamelaiskäräjien toimiston kautta.

Muut käännostarpeet

Hallinnon ja henkilöstön osalta ruotsiksi käännetään erilaisia asiakirjoja ja ohjeita tarpeen mukaan. Satunnaisesti käännoiksi voidaan tarvita myös englanniksi. Käännökset tehdään useimmiten hallintoyksikössä.

Vaalien osalta käännoistyötä aiheutuu varsin paljon. Vaaliviranomaisia ja kansalaisia varten tarvittavan materiaalin ja ohjeistuksen lisäksi vaalien vastuualueella ruotsinkielisiä käännoiksi tarvitaan mm. www.vaalit.fi -verkkosivustolle. Verkkosivuille käännetään perustiedot ja ajankohtaisimmat asiat myös englanniksi ja vaaliasioiden osalta tarvittaessa myös muuta materiaalia käännetään englanniksi. Käännökset on yleensä hoidettu hallintoyksikössä.

Hallintoyksikköön kuuluvan demokratian vastuualueen osalta käännostarpeita aiheutuu mm. erilaisista raporteista, mietinnöistä (tai niiden tiivistelmistä) sekä yleisölle suunnatuista tiedotteista ja muusta materiaalista. Vastuualue vastaa mm. Otakantaa.fi-keskustelufoorumien ja Kansanvalta.fi-portaalin ylläpidosta. Näistä verkkosivustoista www.otakantaa.fi on suomeksi ja ruotsiksi ja www.kansanvalta.fi suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Verkkosivustot on alun perin käännetetty talon ulkopuolella, mutta jatkossa niiden päivitys työllistää talon omia kääntäjiä.

Armonanomusten osalta käännöstarvetta aiheuttavat pohjoismaiden välillä tapahtuvat anomukset, joissa mm. erilaiset päätökset, lausunnot ja selvitykset käännetään suomeksi tai ruotsiksi. Myös avioitumisoikeutta koskeissa asioissa voidaan joissakin tapauksissa tarvita käännöksiä. Saamelaisasioissa käännöksiä ruotsiksi tarvitaan pohjoismaisen yhteistyön osalta. Kieliasioiden vastuualueella käännöksiä on tarvittu satunnaisesti.

Resurssit, tarpeet ja ongelmat

Hallintoyksiköllä on kaksi kielenkääntäjää. Molemmat kääntävät suomesta ruotsiin ja tämän lisäksi toinen suomesta saksaan ja toinen suomesta englantiin. Muun muassa uudet verkkopalvelut, jotka vaativat ylläpitoa vähintään ruotsinkielisten osioiden osalta, ovat omiaan lisäämään hallintoyksikön käännöstarpeita. Nykyisillä resursseilla tilanne on melko hyvä, mutta toinen kääntäjästä on määräaikaisessa virkasuhteessa ja kun tämä määräaikaisuus loppuu, ei ole tietoa miten hänen tekemänsä käännökset jatkossa hoidetaan. On otettava huomioon, että hallintoyksikön kääntäjät tekevät käännöksiä myös muille osastoille ja jos määräaikaisuutta ei jatketa, ongelmia tuottavat etenkin nämä muille osastoille ja yksiköille tehtävät käännökset.

Erityisesti **tietopalvelujen** vastuualueen osalta voidaan todeta seuraavaa:

Oikeusministeriön tietopalvelu (hallintoyksikössä) vastaa mm. ministeriön asiakirjahallinnosta, julkaisutoiminnasta, sisäisestä viestinnästä ja EU-asiakirjahallinnasta. Käännöksiä tietopalvelussa tarvitaan ennen kaikkea erilaisista ohjeista ja tiedotteista sekä sähköisiin palveluihin sisältyvistä aineistoista, säännöllisimmin ruotsiksi mutta ajoittain myös englanniksi.

Lakiin perustuvat käännöselvoitteet

Tietopalvelulla on myös lakiin perustuvia viranomaistehtäviä, joista keskeisimmät ovat

- säädöskokoelman julkaiseminen sekä paperisena versiona että sähköisenä versiona osana Finlex-tietopankkia (laki Suomen säädöskokoelmasta 188/2000)
- ministeriöiden määräyskokoelmien julkaiseminen (laki ministeriöiden ja valtion muiden viranomaisten määräyskokoelmista 189/2001) sekä
- yleissitovien työehtosopimusten ja työehtosopimuksen yleissitovuuden vahvistamislautakunnan päätösten julkaiseminen Finlex-tietopankissa (työsopimuslaki 55/2001)

Säädösten ja muiden normien ruotsinkielisistä käännöksistä vastaavat ministeriöt ja keskusvirastot itsenäisesti, mutta niiden sähköisessä jakelussa Finlex-tietopankin kautta on mukana runsaasti erilaista tiedonhakuun liittyvää ohjeistusta ja hakemistoja (Finlex on tarjolla käyttäjille samansisältöisenä suomen- ja ruotsinkielisenä palveluna sekä suppeampana englanninkielisenä palveluna)

Säädöskäännösten koordinointi

Oikeusministeriö vastaa vieraskielisten säädöskäännösten tuottamisen koordinoinnista valtioneuvostossa. Oikeusministeriön tietopalvelu on toiminut kokoonkutsujana ministeriöiden kielenkääntäjistä koostuvalle yhteistyöryhmälle, joka on kokoontunut säännöllisesti vuodesta 1999 lähtien.

Oikeusministeriön sisällä tietopalvelu koordinoi vieraskielisten säädöskäännösten tuottamista, ylläpitää käännöshakemistoa sekä vastaa oikeusministeriön säädöskäännösten julkaisemisesta Finlex-tietopankissa.

Oikeusministeriön ylläpitämään Finlex-tietopankkiin on perustettu vuonna 2000 säädöskäännösten tietokanta, johon ministeriöt vievät vieraskielisten säädöskäännösten viitetiedot sekä varsinaiset käännöstekstit. Oikeusministeriö on julkaissut ohjeen *Säädösten kääntäminen vieraille kielille - Ohjeita kääntäjille, käännettäjille ja käännösten tarkastajille*. Ohjepakettia ja sanastoa on tarkoitettu päivittää tarpeen mukaan. Uusin versio on saatavissa oikeusministeriön verkkosivuilla, osiossa Julkaisut (Toiminta ja hallinto –julkaisusarja 2006:28). Ohje on korvannut oikeusministeriön aiemman vuoden 2002 ohjejulkaisun. Säädöskäännöksiä koskeville yhteydenotoille on olemassa erillinen julkinen sähköpostilaatikko law.translations@om.fi. Sähköpostilaatikkoon tulee päivittäin tiedusteluita mm. eri käännösten saatavuudesta ja toiveita säädöskäännösten teettämisestä.

Muut käännöstarpeet

Tietopalvelussa käännetetään ruotsiksi mm. seuraavia aineistoja:

- oikeusministeriön Finlex-tietopankin haku- ja ohjesivustot (oikeusministeriön julkaisujen ruotsinkieliset kuvailulehdet
- tietopalvelun toimintaa koskevat tiedotteet ja ohjeaineistot
- Oskari-asiankäsittelyjärjestelmässä olevien lainsäädäntöhankkeiden perustiedot (jotka on tarkoitus siirtää myös oikeusministeriön verkkosivuilla olevaan ruotsinkieliseen hankeluetteloon)
- erilaiset esitteet ja kokousaineistot.

Ruotsin- ja englannin kääntämisessä käytetään ensisijaisesti ministeriön hallintoyksikön kääntäjiä. Lisäksi käännöspalveluja ostetaan talon ulkopuolisilta ruotsin ja englannin kielen kääntäjiltä.

2.2.3 Viestintäyksikkö

Viestintäyksikkö kehittää, koordinoi ja suunnittelee viestintää, avustaa ministeriön ylintä johtoa viestinnässä sekä vastaa ministeriön ajankohtaisviestinnän käytännön toteutuksesta. Käännöksiä yksikössä tarvitaan ennen kaikkea tiedotteista, säännöllisimmin ruotsiksi mutta ajoittain myös englanniksi. EU-puheenjohtajakaudella tiedotteita käännettiin myös ranskaksi ja saksaksi. Saamelaisiin liittyvistä asioista on tiedotettu myös saamenkielellä.

Viestintäyksikössä käännetetään myös erilaisia yksikössä laadittuja kansalaisille tarkoitettuja esitteitä ja päivitetään niiden kieliversioita (sekä painettuja että verkossa olevia). Esitteiden pääkielet ovat suomi ja ruotsi. Monia esitteitä on englanniksi sekä joitakin myös venäjäksi, saameksi, somaliksi ja arabiaksi sekä selkokielellä suomeksi ja ruotsiksi.

Viestintäyksikkö vastaa ministeriön www.om.fi –verkkosivuston ylläpidosta ja käännöksiä tarvitaan jatkuvasti erityisesti ruotsin- mutta myös englanninkielisille sivuille. Sivuille on kansalaisia ja sidosryhmiä palvelevaa tietoa mm. vireillä olevista hankkeista.

Ruotsin- ja englannin kääntämisessä käytetään ensisijaisesti ministeriön hallintoyksikön ja kansainvälisen yksikön kääntäjiä. Lisäksi käännöspalveluja ostetaan säännöllisesti talon ulkopuoliselta ruotsin kielen kääntäjältä. Myös englannin käännöksiä on ajoittain ostettu käännöstoimistoilta. Muiden kielten käännökset on hankittu eri käännöstoimistoista. Saamenkielen kääntäjät on löydetty Saamelaiskäräjien toimiston kautta. Selkokielelliset käännökset on saatu Selkokeskuksesta.

Kustannukset ovat olleet noin 4000–7000 euroa vuosittain. Esitteiden käännökset on maksettu esitteiden kokonaisuudesta.

Ongelmana on erityisesti se, että käännöksiä tarvitaan usein nopealla aikataululla sillä pohjateksti, tyypillisimmin tiedote, valmistuu aika myöhään. Verkkoon tarvitaan usein vain pieniä tekstejä – niille yleensä löytyy kääntäjä talosta, mutta ongelma on, että on kyseltävä eri tahoilta ja tähän menee aikaa. Esitämme, että kääntäjät työskentelisivät tiiminä, lähekkäin: Käännösyksikkönä, joka jakaisi tehtävät. Tai vaikka niin, että heillä olisi yhteinen ”käännössähköposti”, jota kaikki tai vähintään se, joka on paikalla, seuraisi ja sitä kautta tulisi tieto siitä, saako käännöksen toivotusti.

2.2.4. Lainvalmisteluosasto

Oikeusministeriön työjärjestyksen 18 §:n mukaan lainvalmisteluosaston tehtävänä on muun muassa suunnitella ja valmistella lainsäädännöllä toteutettavia uudistuksia.

Lakiin perustuvat käännösvelvoitteet

Perustuslain 17 §:n ja kielilain (423/2003) 1 §:n mukaan Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi. Perustuslain 79 §:n mukaan lait säädetään ja julkaistaan suomen ja ruotsin kielellä. Kielilain 30 §:ssä täsmennetään, että myös asetukset ja viranomaisten määräykset annetaan molemmilla kielillä.

Säädösvalmistelussa on varmistauduttava siitä, että kielelliset oikeudet turvataan suomen- ja ruotsinkielisille samanlaisten perusteiden mukaan, ja että hyvä hallinto turvataan kielestä riippumatta. Kielilain 31 §:ssä todetaan, että ministeriön sekä valtion komitean, toimikunnan, työryhmän tai vastaavan toimielimen säädösehdotukset ja niihin liittyvät mietinnöt julkaistaan suomeksi. Julkaisuun otetaan ruotsinkielinen tiivistelmä ja säädösehdotuksen ruotsinkielinen teksti. Käytännössä mietintöihin tulee jo niiden lähtiessä lausunnonlehdelle sisältyä ruotsinkieliset säädösehdotukset ja ruotsinkielinen tiivistelmä, mikä koskee myös työryhmissä virkatyönä valmisteltuja mietintöjä. Tämä edellyttää käännösresurssien kohdentamista entistä varhaisemmassa vaiheessa ja valmisteluprosessin aikatauluttamista siten, että kääntämiseen varataan riittävästi aikaa.

Kielilaisissa todetaan, että jos asianomaisen ministeriön harkinnan mukaan mietinnöllä on huomattava merkitys maan ruotsinkieliselle väestölle, se on julkaistava kokonaisuudessaan ruotsiksi. Samoin säädösehdotus tai mietintö, joka koskee yksinomaan Ahvenanmaan maakuntaa tai jolla on erityisen suuri merkitys maakunnalle, on julkaistava kokonaisuudessaan ruotsiksi. Jos säädösehdotuksella tai mietinnöllä on merkitystä pääasiassa ruotsinkieliselle väestölle tai Ahvenanmaan maakunnalle, se voidaan julkaista ruotsiksi siten, että julkaisuun otetaan suomenkielinen tiivistelmä ja säädösehdotuksen suomenkielinen teksti.

Valtioneuvoston käännöstoimisto on antanut hallituksen esitysten kääntämisestä erillisen ohjeen¹, joka perustuu ministeriöiden kanssa käytyihin yhteistyökeskusteluihin. Ohjeen mukaan hallituksen esitykset käännetään pääsääntönsä mukaan valtioneuvoston käännöstoimistossa (VNKT) keskitetysti, tai ministeriöiden omilla lakitekstien kääntäjillä. Ohjeessa todetaan, että ministeriöiden ei tulisi neuvottelematta VNKT:n kanssa antaa säädöstekstejä käännettäväksi ulkopuolisille tahoille. Lainvalmisteluosasto on sopinut valtioneuvoston käännöstoimiston kanssa, että osasto voi omien säädöskäännöksiä tekevien lainsäädäntösihteereiden lisäksi käyttää myös suoraan hyviksi havaittuja ulkopuolisia kääntäjiä, jotka ovat osittain samoja, joita valtioneuvoston käännöstoimisto käyttää.

Lainvalmisteluosastolla säädösehdotusten kääntäminen ruotsiksi muodostaa huomattavan osan käännöstoiminnasta ja siihen suunnatuista resursseista. Osastolla on kolme säädöskäännöksiä tekevää lainsäädäntösihteeriä, joiden tehtävät muodostuvat suurilta osin laajojen, oikeusjärjestelmämme

¹ Hallituksen esitysten käännättäminen. Ohje. 9.11.2004. VNK

kannalta keskeisten lakihankkeiden kääntämisestä ruotsin kielelle. Lainsäädännön kääntäminen on osa lainsäädäntöprosessia ja kuuluu lainvalmistelun ydinalueeseen. Hallituksen esitykset syntyvät usein pitkän prosessin tuloksena, jossa kääntäjä osana yksikköä on mukana valmistelutyön eri vaiheissa. Lakien esityöt ovat yhä laajempia ja yksityiskohtaisempia, ja niillä on tärkeä rooli sekä lakien tulkinnan kannalta että oikeustieteellisen tutkimuksen pohjana. Lakitekstien tiukat laatu- ja muotovaatimukset edellyttävät vankkaa ja pitkäaikaista kokemusta juridiikan alalta. Kääntäjän vuosien kuluessa kertyvä asiantuntemus omalta alaltaan on huomattava.

Lakitekstien kääntämiseen kuuluu olennaisena osana terminologinen työ, joka vaatii mm. EU:n ja muiden maiden, erityisesti muiden pohjoismaiden lainsäädännön tuntemusta. Terminologinen työ on vaativaa ja edellyttää perinpohjaista tietoa käsiteltävistä asioista. Ruotsinkielisellä lainsäädännöllä ja sen puitteissa luodulla uudella terminologialla on keskeinen vaikutus ruotsin yleiskielen kehitykseen Suomessa. Tässä terminologisessa työssä tehtävä yhteistyö lainvalmistelijan kanssa on erittäin arvokasta.

Lainvalmisteluosaston osalta käännoistyön ytimen muodostaa nimenomaan hallituksen esitysten kääntäminen. Lisäksi osastolla käännetään toiselle kotimaiselle kielelle jonkin verran muun muassa valtiosopimuksia, U- ja E-kirjelmiä, vastauksia kansanedustajien kirjallisiin kysymyksiin, työryhmien mietintöjä, tiivistelmiä, selontekoja, raportteja ja julkaisuja, työpaikkailmoituksia sekä ajoittain puheita ja esitelmiä esimerkiksi pohjoismaisiin kokouksiin.

Muut käännoistarpeet

Lainvalmisteluosaston *käännoistarpeet muille vieraille kielille* pohjautuvat pääasiassa Suomen EU-jäsenyyden ja muun kansainvälisen yhteistyön muodostamiin käytännön tarpeisiin sekä kansainväliseen kiinnostavuuteen. Erityisesti kansainvälisesti kiinnostavimmat ja ajankohtaisimmat kansalliset lait² pyritään kääntämään englannin kielelle. Suomen perustuslaista on olemassa monia eri kieliversioita (suomi, ruotsi, englantia, ranska, saksa, espanja, venäjä ja kiina). Lisäksi valtiosopimuksia, muun muassa kahdenvälisiä tietoturvasopimuksia on käännetty jonkin verran muille vieraille kielille.

Lainvalmisteluosastolla ilmenee kansainvälisestä yhteistyöstä johtuen aika ajoin säädöskäännoisten lisäksi myös muita käännostarpeita, kuten erilaisten *sopimusten, raporttien, alustusten, puheiden ja ohjeiden* kääntämistä. Selkeästi eniten käännetään englannin kielelle. Satunnaisesti saattaa esiintyä esimerkiksi saksan tai ranskan kielen käännostarpeita.

Resurssit, ongelmat ja kehittämisehdotukset

Osaston *lakiin perustuvat käännosvelvoitteet* työllistävät säädöskäännoiksi tekeviä kolmea lainsäädäntösihteeriä täysimääräisesti. Erityisesti ruuhkahuippuina osaston kääntäjäresurssit ovat liian vähäiset. Tällöin on käytetty ulkopuolisia luottokääntäjiä sekä jossain määrin myös valtioneuvoston käännostoimiston lainsäädännön kääntämisen ammattilaisia. Laajat hallituksen esitykset joudutaan usein käännoittämään ulkopuolisilla kääntäjillä, koska ne veisivät pitkäksi aikaa suuren osan käännoiskapasiteetista. Samoin U-kirjelmiä on käännoitetty valtioneuvoston käännostoimistossa, johtuen niiden kiireellisestä luonteesta.

Hallituksen esitykset syntyvät usein pitkän prosessin tuloksena, jossa kääntäjä on tiiviisti mukana valmistelutyön eri vaiheissa. Tiivis yhteistyö lainvalmistelijoiden kanssa takaa osaston kääntäjille

² Esimerkkeinä voidaan mainita ryhmäkannelaki, hallintolaki, julkisuuslaki, osakeyhtiölaki, oikeudenkäymiskaari, laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa, rikoslaki, esitutkintalaki ja pakkokeinolaki.

mahdollisuuden pysyä ajan tasalla Suomen ja muiden maiden sekä EU:n lainsäädännön nykyisin erittäin nopean kehityksen tilanteessa. Tämän vuoksi osastolla tapahtuva lainsäädännön kääntäminen on jatkossakin säilytettävä substanssiosaamisen lähellä.

Koska osastolla on melko vähän *muille vieraille kielille tapahtuvaa kääntämistä*, ei siihen ole osoitettu pysyviä resursseja. Esimerkiksi EU-säädösneuvotteluihin ja muuhun kansainväliseen yhteistyöhön liittyvät vastaukset, kirjeet ja ilmoitukset sekä Suomen ehdotukset laaditaan suoraan englanniksi osaston omien virkamiesten toimesta. Tarvittavien virallislousteisten asiakirjojen tai säädösten käännökset on tarvittaessa ostettu ulkopuolisilta kääntäjiltä. Käytännössä valmistelijat ovat itse huolehtineet käännöstyön ulkoistamisesta.

Säädösten kääntämisessä muille vieraille kielille on koettu *ongelmaksi* ensinnäkin se, että läheskään aina ei ole tietoa hyvistä kääntäjistä, jotka ovat erikoistuneet säädöstekstien ja tiettyjen erikoisalojen kääntämiseen. Valmisteluaiakataulut ovat usein tiukkoja, jolloin sopivan kääntäjän löytäminen on erityisen ongelmallista. Esimerkkinä voidaan mainita hedelmätyshoitolaki. Kokemukset myös osoittavat, että ajoittain on jouduttu pettymään käännösten laatuun, jota kilpailutuksen kautta valitut käännöstoimistot ovat tuottaneet. Valmistelijat ovatkin pyrkineet hoitamaan osan pienistä käännöstöistä muiden töiden ohessa, mutta valmistelijoiden käyttäminen kääntämiseen vie resursseja muista tehtävistä. Ongelmana on myös se, että valmistelijoilla ei ole riittävästi aikaa käännösten tarkistamiseen.

Toinen ongelma on se, että säädöskäännösten - erityisesti laajat säädöskäännökset - päivittäminen ja pitäminen ajan tasalla Finlex-tietopankissa on hyvin epävarmaa. Oikeusministeriön ohjeiden³ mukaan päävastuu säädöksen kääntämisestä ja käännöksen päivittämisestä on valmistelijalla. Ohjeen mukainen käytäntö ei kuitenkaan käytännössä toimi, koska muutoksia laajoihin säädöksiin saattaa tulla usean eri valmistelijan ja ministeriön toimesta. Tämän seurauksena joidenkin lakien⁴ osalta on tehty päällekkäistä käännöstyötä.

Koska osastolla ei tehdä käännöksiä muille vieraille kielille, olisi ministeriön eri osastojen yhteinen kääntäjä hyödyksi myös lainvalmisteluosastolle silloin kun on kyse muista kuin säädösehdotusten ruotsinkielien käännöstarpeista. Sopivien kääntäjien löytämiseksi lainvalmisteluosasto ehdottaa laadittavaksi ajantasaisen luettelon tiedossa olevista hyvistä, ns. luottokääntäjistä. Tämä helpottaisi valmistelijoiden työtä esimerkiksi tietyn erikoisalan hallitsevan kääntäjän löytämisessä. Kääntämisen systemaattisuutta ja ministeriöiden keskinäistä yhteistyötä tulisi myös tehostaa valmisteilla olevien käännösten tiedottamisen osalta. Lisäksi tiettyjä säädöksiä koskevat muutokset voitaisiin kääntää automaattisesti esimerkiksi kerran vuodessa.

2.2.5 Kriminaalipoliittinen osasto

Oikeusministeriön työjärjestyksen 19§:n mukaan kriminaalipoliittisen osaston tehtävänä on mm. kriminaalipoliitiikan arviointi ja kehittäminen sekä syyttäjälaitoksen ja rikosseuraamusalan toiminnan kehittäminen ja strateginen suunnittelu. Kriminaalipoliittinen osasto valmistelee toimintaansa liittyvää lainsäädäntöä tarvittaessa yhteistoiminnassa lainvalmisteluosaston kanssa. Osasto huolehtii lisäksi hallinnonalansa tulosohjaustehtävistä. Osasto vastaa myös rikoksantorjunnan suunnittelusta ja kehittämisestä ja hoitaa rikoksantorjuntaneuvoston sihteeristölle kuuluvat tehtävät.

³ Säädösten kääntäminen vieraille kielille. – Ohjeita kääntäjille, käännättäjille ja käännösten tarkastajille. Oikeusministeriö. Toiminta ja hallinto 2006:28.

⁴ Esimerkiksi pakkokeinolaki, jota on käännetty oikeusministeriön lisäksi sisäasiainministeriössä ja keskusrikospoliisissa.

Rikoksentorjuntaneuvoston tehtävät on määritelty neuvostosta annetun asetuksen (396/2007) 2 §:ssä. Käännöstoiminnan kannalta olennaisia ovat rikoksentorjunnan tiedottamiseen, kansainväliseen toimintaan ja erilaisten ohjelmien valmisteluun liittyvät velvoitteet.

Lakiin perustuvat käännösvelvoitteet

Osa kriminaalipoliittisen osaston käännöstarpeista perustuu suoraan kielilakiin. Lainsäädäntö – hallituksen esitykset, lait ja asetukset – on käännettävä ruotsiksi. Eräissä tapauksissa myös säädösehdotuksiin liittyvä mietintö on julkaistava kokonaisuudessaan ruotsiksi. Osastolla joudutaan toisinaan valmistelemaan kansanedustajien kirjallisiin kysymyksiin annettavia vastauksia, jotka nekin on käännettävä ruotsiksi.

Osastolla tehdään ministeriön päätökset valtionavustuksista, ja asiakirjat on laadittava asianosaisen kielellä suomeksi tai ruotsiksi. Valtionavun käyttämistä on seurattava. Käyttöselvityslomake on toistaiseksi ainoastaan suomenkielellä. Hakulomakkeen teksti on suomeksi ja ruotsiksi.

Osastolla vastataan vankien, heidän omaistensa ja muiden kansalaisten kirjeisiin kielilain mukaisesti tarpeen vaatiessa ruotsiksi.

Osaston tiedotteet ja niiden käännättämiset hoituvat tiedotusyksikön kautta. Rikoksentorjuntaneuvosto hoitaa yleisölle suunnatun tiedottamisen pitkälti neuvoston kotisivuilla www.rikoksentorjunta.fi, jota ylläpitää kriminaalipoliittisella osastolla työskentelevä sihteeristö. Tässä tiedottamisessa on käytettävä suomen ja ruotsin kieltä. Ilmoitukset ja tiedotteet tulee antaa molemmilla kansalliskielillä, samoin mm. yksilön hengen ja turvallisuuden kannalta olennainen tieto, mistä asianomaisen ministeriön on lain mukaan huolehdittava. Tiedottamis- ja käänntämisvelvoitteet vain kasvavat, kun neuvoston sihteeristön vastuulle on tullut laajan turvallisuussuunnittelun tietopankin ja väkivallan vähentämisen tietopankin rakentaminen ja ylläpito. Sivustot suunnitellaan porttaaleiksi, joiden perustiedot tulisi käänntää ainakin toiselle kotimaiselle kielelle.

Lisäksi osaston tekemät työpaikkojen hakuilmoitukset on käännetty ruotsiksi.

Muut käännöstarpeet

Kriminaalipoliittisen osaston toimialalla on yhä laajenevassa määrin kansainvälistä yhteistyötä, joka samalla kasvattaa käännöstarpeita. Virkamiehet toimivat kansainvälisissä asiantuntijatehtävissä ja osallistuvat erilaisiin kansainvälisiin kokouksiin (EN, EU, YK, pohjoismainen yhteistyö jne.). Hankkeisiin ja työryhmiin osallistuminen ja alustusten pitäminen edellyttää kirjeen- ja sähköpostinvaihtoa, asiapapereiden ja puheiden valmistelua työskentelykielellä, joka on yleensä englanti, pohjoismaisissa yhteyksissä ruotsi tai muu skandinaavinen kieli; myös ministerille ja kansliapäällikölle valmistellaan puheita kansainvälisiin tilaisuuksiin. Keskeisimmistä laeista tarvitaan englanninkielisiä versioita; joistakin myös ranskankieliset käännökset olisivat tarpeen. Vankeuslakipaketti on käännetty englanniksi, mutta lainsäädännön muuttumisen vuoksi käänntös on jo vanhentunut. Vankeinhoitoon liittyvässä Venäjän alueen lähiyhteistyössä tarvitaan venäjänkielen käänntös- ja tulkkauspalveluita.

Osaston asiantuntijavirkamiehille tulee melko paljon kyselyjä ja viestejä englanniksi ja pohjoismaisilla kielillä. Niihin on vastattava englanniksi tai ruotsiksi. Euroopan neuvoston kyselyt, kuten myös niihin annettavat vastukset, voivat olla hyvinkin laajoja. Vastauksia on jouduttu kokoamaan muiltakin ministeriöiltä ja käännntämään jopa nekin vaaditulle kielelle.

Neuvosto valmisteleo rikoksentorjuntaan liittyviä ohjelmia ja julkaisuja, joiden ruotsin- ja englanninkielisille käännöksille on tarvetta. Esim. kansallinen rikoksentorjuntaohjelma on käännetty sekä ruotsiksi että englanniksi kokonaan. Väkiuallan vähentämistä koskeuasta kansallisesta ohjelmasta on käännetty ualtioneuoston periaatepäätöksen lisäksi uain keskeiset osuudet, ja nekin englanniksi.

Oikeusministeriö yhdessä rikoksentorjuntaneuoston kanssa toimii Euroopan rikoksentorjuntaverkoston (Eucpn) yhteispisteenä. Työskentelykieli on englanti. Eucpn järjestää vuosittain parhaasta rikoksentorjuntahankkeesta kansainuälisen kilpailun (European Crime Prevention Award; ECPA), johon rikoksentorjuntaneuosto nimeää suomalaisehdokkaan. Kilpailuun osallistuvan hankkeen esittely on käännettäuä englanniksi, kuten myös hyvinä käytäntöinä verkostossa esiteltäuät suomalaishankkeet yleensäkin.

Kansainuälisyys edellyttää rikoksentorjuntaneuoston omien internetsiuiujen englanninkielisen osuuden ylläpitoa, laajentamista ja päiuitämistä. Ainakin tärkeimmät tiedotteet olisi hyvä saada internet-siuiuille kielenkääntäjän kääntäminä. Myös Eucpn:n internetsiuiuja varten joudutaan tuottamaan Suomen rikoksentorjunnasta informaatiota englanniksi. Neuoston toiminnasta kertoua esite taruitaan sekä englanniksi että ruotsiksi.

Suomessa järjestettäuät kansainuäliset kokoukset ja konferenssit aiheuttauat oman lisänsä käännöstarpeisiin. EU-puheenjohtajuus on omaa luokkaansa, mutta pienemmätkin kokoukset työllistäuät ja edellyttäuät aineiston kääntämistä. Esim. pohjoismaisten rikoksentorjuntaneuostojen kokousten järjestelyuastuu kiertää vuosittain, ja ohjelma sisältöineen on toteutettoua ruotsiksi/skandinaauiksi. Kriminaalipoliittisen osaston uastuulla on mm. pohjoismaisen uhrikonferenssin järjestäminen uuo-
delle 2008.

Oikeusministeriö ja rikoksentorjuntaneuosto julkaiseuat yhdessä HAASTE-lehteä, jossa uälitetään tietoa rikoksentorjunnasta ja kriminaalipoliitikasta. Lehden verkkouersion (www.om.fi/haaste) on suunniteltu lisättäuäksi englanninkieliset käännökset keskeisimmistä artikkeleista. Tämä auttaisi aihealueen ajankohtaistiedon leuitämistä kansainuälisesti.

Resurssit

Kriminaalipoliittisella osastolla ei ole omaa kielenkääntäjää. Oikeusministeriön hallintoyksikön määräaikainen ruotsinkielenkääntäjä on ollut osastonkin käytettäuisä, mutta hänen uirkasuhteensa päättyy elokuun lopussa. Kielenkääntäjä on ollut merkittäuä resurssi mm. internet-siuiuston uudistusprojektiin liittyisä käännöstöisä.

Tauallista on, että osaston uirkamiehet kääntäuät itse puhe-, alustus-, ym. tekstinsä englanniksi tai ruotsiksi. Myös osastolle tulleisiin kyselyihin uastaminen on pitkälti uirkamiesten oman kielitaidon uarassa. Uarsinkin jos kysymys on tawanomaisesta sähköpostiuiestimisestä eri maiden uirkamiesten kesken, kielen täydellisyys ei liene niin uälttämätöntä. Uiralliset uastaukset, päätökset ja tietojen julkistaminen internetissä edellyttäuät kuitenkin uirheettömyyttä. Joissakin haruoissa tapauksissa esim. uastaukset laajoihin kyselyihin on käännätetty ostopalveluna. Tiedotteiden kääntäminen ruotsiksi on toteutunut ongelmitta ministeriön tiedotusyksikön kautta.

Kriminaalipoliittisen osaston asiantuntijauirkamiehet ouat yleisesti ottaen hyvin kielitaitoisia. Kielitaidon asteissa on kuitenkin eroja. Täydellisesti kielen hallitseualla tekstin tuottaminen uieraalla kielellä on helppoa ja nopeaa. Osalla kääntämiseen menee enemmän aikaa eikä lopputuloskaan ole aina uirheetön. Kiireen ja ajanpuutteen uuoksi kääntäminen saatetaan urakoida jopa kotona työajan ulkopuolella. Mikäli osastolla taruitaan nopeasti uirallisen käännöksen tasoista tekstiä, eikä uarsi-

naisia kielenkääntöpalveluitä voida käyttää, kielitaitoisimpia virkamiehiä saatetaan hyödyntää tekstien kääntämisessä. Osastolla on siis henkilöitä, jotka eivät ole kielenkääntäjiä mutta jotka joutuvat muiden käännösresurssien puuttuessa tekemään myös omaan työhönsä liittymättömiä käännöstöitä.

Ongelmat

Hallituksen esitykset ja muut lainsäädäntöön liittyvät asiakirjat ovat suuria kokonaisuuksia, joiden käännökset on toistaiseksi saatu oikeusministeriöstä. Jatkossa tilanne on ongelmallisempia, jos kriminaalipoliittisen osaston käytettävissä ei ole määrääikaistakaan kielenkääntäjää.

Kielenkääntöpalveluja ei ole jostain syystä ole osastolla juurikaan resursoitu erikseen eikä otettu esille tulosneuvotteluissa. Ehkä lähtökohtana on ollut se, että virkamiesten kielitaito ja työaika omaehtoiseen kääntämiseen riittää eikä lisäresursointia tarvita. Toisaalta kielenkääntökustannusten arviointi etukäteen on lähes mahdotonta, jos ei ole tietoa käännettävän materiaalin määrästä, kuten esim. internet-sivuja uudistettaessa on tilanne.

Kansalaisen palveleminen ruotsinkielellä toteutuu osastolla hyvin, kun kysymys on suullisesta, puhelimitse tapahtuvasta neuvonnasta. Sen sijaan kirjallinen ruotsin kielen taito on harvemmin niin erinomainen, että täysin virheettömän virallisen tekstin tuottaminen onnistuisi ilman kielellistä tarkistamista. Kielilain toteutumista heikentää lisäksi se, ettei käännöspalvelujen käyttö ole osastolla riittävästi resursoitua tai ohjattua. Oikeusministeriön käännöspalveluiden käytettävyydestä ei ole osastolla ollut selkeää tietoa.

Yksi suuri käytännön ongelma on se, että kääntämiseen saattaa mennä kohtuuttoman paljon virkamiesten työaikaa. Asiaa helpottaisi, jos tekstin voisi edes tarkistuttaa kielenkääntäjällä.

Käännöspalvelujen hankkimisessa ongelmana on ollut toisinaan se, ettei kielenkääntäjällä ole ollut riittävästi tuntemusta alan terminologiasta. Varsinkin rikosentorjunnassa termit ovat vakiintuneita, ja niitä tuntematon voi käyttää asiayhteyteen sopimatonta termistöä. Tämän takia on jouduttu tarkistamaan ja jopa korjaamaan kielenkääntäjän tuottamaa tekstiä. Tämäkin puhuu sen puolesta, että terminologian oppinutta kääntäjää pitäisi voida käyttää jatkuvasti eikä vain määrääikaisena kielenkääntäjänä.

Tarve

Koska kielenkääntötarpeet edellä selostetulla tavalla vain lisääntyvät, tulisi osastolla olla jatkuvasti käytössään sekä ruotsin- että englanninkielen kääntäjä. Lisäksi kirjallista kielenkäyttöä tukevien kieliopintojen lisäämistä osaston virkamiehille pitäisi harkita.

Ehdotukset

Yhteinen kielenkääntäjä eri osastojen käyttöön voisi olla hyvä ratkaisu.

2.2.6 Oikeushallinto-osasto

Oikeusministeriön työjärjestyksen 16 §:n mukaan oikeushallinto-osaston tehtävänä on huolehtia tuomioistuinlaitoksen, ulosottolaitoksen ja julkisen oikeusaputoimen toimintaedellytyksistä, toiminnan ja henkilöstön kehittämisestä ja strategisesta suunnittelusta, tukea toimialansa virastoja perustehtäviensä suorittamisessa sekä vastata toimialansa palvelujen saatavuudesta ja oikeudellisesta

jaotuksesta. Osasto huolehtii tuomioistuimia, ulosottolaitoksen yksiköitä, oikeusaputoimistoja, Konkurssiassiamiehen toimistoa, Kuluttajariitalautakuntaa, Oikeusrekisterikeskusta ja tuomarinvallintalautakuntaa koskevista tulosoikeustehtävistä.

Lakiin perustuvat käänkösvelvoitteet

Oikeushallinto-osaston kääntämisvelvollisuus perustuu perustuslakiin (731/1999), kielilakiin (423/2003), Ahvenanmaan itsehallintolakiin (1144/1991) sekä saamen kielilakiin (1086/2003). Perustuslain 79 §:n mukaan lait säädetään ja julkaistaan suomen ja ruotsin kielellä. Hallituksen esitysten kääntämisestä on olemassa valtioneuvoston käännöstoimiston antama ohje. Eräissä tapauksissa myös säädösehdotuksiin liittyvä mietintö on julkaistava kokonaisuudessaan ruotsiksi.

Toiselle kotimaiselle kielelle käännätettävät asiakirjat ovat virastojen tulosoikeukseen liittyviä tulosoikeusasiakirjoja (tulostavoiteasiakirjat) ja muita suunnittelun ja seurannan asiakirjoja. Käännätettäviä ovat myös oikeushallinto-osastolla valmistellut lait ja asetukset, hallinnonalaa koskevat päätökset, määräykset ja ohjeet sekä tarvittavilta osin työryhmämietinnöt. Myös oikeushallinto-osaston toimialan virastojen vuosittaiset toimintakertomukset käännätetään toiselle kotimaiselle.

Kansanedustajien kirjallisiin kysymyksiin osastolla valmistellut vastaukset on käännätettävä ruotsiksi. Myös kansalaisten kirjallisiin vastataan kielilain mukaisesti myös ruotsiksi.

Oikeushallinto-osaston hallinnonalaa koskevat erilaiset esitteet käännättää viestintäyksikkö.

Oikeusministeriön tiedotteet ja lomakkeet tulee antaa molemmilla kansalliskielillä. Erilaiset oikeushallinto-osaston hallinnonalaa koskevat lomakkeet käännätetään resurssien mukaan ministeriön kielenkääntäjillä. Toisinaan käännöstyö on jouduttu ulkoistamaan. Osastolla laaditut tiedotteet käännätetään hallintoyksikössä.

Osaston laatimat virkojen hakuilmoitukset käännätetään ruotsiksi. Virkailmoituksia laadittaessa otetaan huomioon oikeusministeriön suositus 24.2.2005 (OM 3/58/2005) sekä ohje virkojen ja muiden palvelussuhteiden täyttämistä oikeusministeriössä (2007).

Muut käännöstarpeet

Oikeushallinto-osaston toimialalla on yhä laajenevassa määrin kansainvälistä yhteistyötä, joka samalla kasvattaa käännöstarpeita. Ruotsin jälkeen eniten käännätetään englannin kielelle. Muiden kielten käyttö on satunnaisempaa.

Virkamiehet toimivat kansainvälisissä asiantuntijatehtävissä ja osallistuvat erilaisiin kansainvälisiin kokouksiin (EN, EU, YK, pohjoismainen yhteistyö jne.). Hankkeisiin ja työryhmiin osallistuminen edellyttää kirjeenvaihtoa osapuolten kesken sekä erilaisten asiapapereiden kuten esitelmien, selonteiden ja puheiden laatimista työskentelykielellä, joka on yleensä englanti tai pohjoismaisissa yhteyksissä myös ruotsi. Myös ministerille ja kansliapäällikölle laaditaan puheita kansainvälisiä tilaisuuksia varten.

Osaston asiantuntijavirkamiehille tulee melko paljon kyselyjä ja viestejä englanniksi ja pohjoismaisilla kielillä. Niihin on vastattava englanniksi tai ruotsiksi.

Ministeriö harjoittaa laajaa oikeudellista yhteistyötä mm. Venäjän ja Kiinan kanssa. Yhteistyöhankkeisiin liittyen joudutaan kääntämään englanniksi esimerkiksi esitelmiä, alustuksia ja puheita. Suu-

ren osan materiaalista oikeushallinto-osaston virkamiehet kääntävät valmisteluvaiheessa itse. Oikeusapuun liittyvässä Venäjän alueen lähiyhteistyössä tarvitaan venäjänkielen käännös- ja tulkkauspalveluita.

Oikeushallinto-osaston ylläpitämät www.oikeus.fi -verkkosivustot aiheuttavat myös käännöstarpeita. Verkkosivustot on yleensä käännetty ruotsiksi ja englanniksi hallintoyksikön kääntäjillä. Saa-
menkielinen aineisto on käännetty sivustojen luomisen yhteydessä, eikä sitä sen jälkeen ole päivitetty.

Erilaisten asiankäsittelyjärjestelmien (esim. Tarmo, Julia) käyttöohjeiden käännättäminen on ollut ongelmallista. Käytännössä on jouduttu turvautumaan ministeriön ulkopuolisiin kääntäjiin.

Resurssit, ongelmat ja tarpeet

Oikeushallinto-osastolla ei ole omaa kielenkääntäjää. Oikeusministeriön palveluksessa olevista kääntäjistä osaston käytettävissä ovat olleet lähinnä Anna Grönqvist, Marianne Hendy ja Jukka Koistinen.

Tavallista on, että osaston virkamiehet kääntävät itse puhe-, alustus-, ym. tekstinsä englanniksi tai ruotsiksi. Myös osastolle tullessiin kyselyihin vastaaminen on pitkälti virkamiesten oman kielitaidon varassa. Lainsäädäntö sekä muut viralliset asiakirjat tulee kuitenkin käännättää.

Hallituksen esitykset ja muut lainsäädäntöön liittyvät asiakirjat ovat suuria kokonaisuuksia, joiden käännökset on toistaiseksi saatu oikeusministeriöstä. Oikeushallinto-osasto on kuitenkin toisinaan joutunut myös käyttämään ministeriön ulkopuolisia käännöstoimistoja tarvittavien virallisuonteisten asiakirjojen tai säädösten kääntämistä varten ministeriön kääntäjien työtilanteen vuoksi. Käytännössä valmistelijat ovat huolehtineet käännöstyön ulkoistamisesta.

Erilaisten työryhmien mietintöjen yhteenvedot tulisi käännättää ruotsiksi laajemmin kuin tällä hetkellä on tapana. Tämä edesauttaisi ruotsinkielisten kansalaisten palvelun paranemista.

Kansalaisten palveleminen ruotsin ja englannin kielillä toteutuu osastolla hyvin, kun kysymys on suullisesti tapahtuvasta neuvonnasta. Sen sijaan kirjallinen kielitaito ei yleensä ole niin hyvä, että täysin virheettömän virallisen tekstin tuottaminen onnistuisi ilman kielellistä tarkistamista. Huomi-
oitava on myös, että kääntämiseen siihen tottumattomalta virkamieheltä kuluva työaika on huomattavan korkea verrattuna ammattitaitoisen kääntäjän samaan työhön käyttämään aikaan.

Viime vuosina osasto on käyttänyt englanninkielen kääntämiseen ja tarkistamiseen Sami Sarvilin-
nan tarjoamia käännöspalveluita, mutta tämä ei ole enää mahdollista hänen siirryttyään toisiin tehtäviin.

Oikeushallinto-osastolla on virallisten asiakirjojen osalta ruotsin- ja englanninkielen kääntäjän tarve ja muiden asiakirjojen osalta vähintään tarve ns. rewriting -palveluihin.

Ehdotukset

Koska kielenkääntötarpeet jatkossa tulevat normaalilla tavalla lisääntymään, tulisi osastolla olla käytössään oma ruotsi/englanti -kielenkääntäjä.

2.3 Aiemmat muistiot ja ohjeet

Säädöskäännökset

- Säädöskäännöksiin liittyvistä tehtävistä oikeusministeriössä 22.1.2003 (Aki Hietanen)
- Säädösten kääntäminen vieraille kielille – ohjeita kääntäjille, käännättäjille ja käännösten tarkastajille. Oikeusministeriön julkaisu sarjassa Toiminta ja Hallinto 2006:28

Kansainvälinen oikeusapu

- Ilona-intranet sisältää tuomioistuimille tarkoitetut kansainvälistä oikeusapua siviili- ja rikosasioissa koskevat sivut, jotka on otettu käyttöön maaliskuussa 2005
- Lisäksi on valmisteltu käräjäoikeuksia varten 20 erilaista siviili- ja rikostiedoksiantoihin liittyvää asiakirjamallia kahdeksalla eri kielellä heinäkuussa 2006.
- Rikosoikeusavussa tarvittavien säädöskäännösten koordinaatiokokouksen pöytäkirja 23.10.2006 (Jenni Klemola)

Kääntämis- tai tulkkauspalveluiden hankkiminen, kilpailuttaminen ja maksaminen

- Oikeusministeriön (OHO) oikeudenkäyntikustannusohje 27.3.2006 6/33/2006, jossa annetaan ohjeita mm. tuomioistuimen kielilain tai kansainvälistä oikeusapua koskevan lainsäädännön tai oikeusapulain nojalla määräämien käännöspalkkioiden sekä tulkin ja asiantuntijan palkkioiden maksamisesta.
- Oikeusministeriön hankintaohje 2005:19, jossa käsitellään lyhyesti mm. kielipalvelujen, käännöspalvelujen ja tulkkauksen kilpailuttamista.
- Sisäisen tarkastuksen arviointi 8.11.2006, joka koskee tuomioistuinten erityismenoja
- Kansainvälisen yksikön hankkimia Venäjä-käännöksiä ja tulkkausta on alustavasti kartoitettu vuonna 2006.

Suomi - ruotsi

- Hallintoyksikkö on tehnyt muistion Kielilain täytäntöönpanosta oikeusministeriössä (suomi-ruotsi) 9.6.2005 (Paulina Tallroth) ja parhaillaan on vireillä eri yksiköissä kielilain edellyttämien toimenpiteiden suunnittelu.

VNK

- Valtioneuvoston kansalian kysely ja OM:n vastaus 25.4.2006 koskien valtionhallinnon kielipalveluiden (muu kuin ruotsin kieli) nykytilaa
- Valtioneuvoston kanslian raportti 10/2006 Valtionhallinnon kielipalveluiden nykytila.
- Valtioneuvoston kanslian ohje 9.11.2004 Hallituksen esitysten käännättäminen

Muut

- Professori Heikki E.S. Mattilan esitelmä Euroopan rikosoikeudellisen verkoston kokouksessa Rovaniemellä 1.12.2006 EU:n termipankeista rikosoikeudellisessa yhteistyössä.

2.4 Resurssit

Valtioneuvoston kanslian selvityksen mukaan valtionhallinnossa kääntäjiä, tulkkeja, kielentarkastajia ja terminologeja on yhteensä noin 150 henkilöä. Ruotsin kääntäjien osuus on 90 henkilötyövuotta.

Oikeusministeriön palveluksessa on kielenkääntäjän tehtävissä seuraavat henkilöt:

- Anna Grönqvist, Jukka Koistinen 31.8. asti, (HALY)

- Marianne Hendy, (KVY), osa-aikainen
- Marianne von Nandelstadh, Solveig Forsbacka, Jörgen Groundstroem, (LAVO)
- Oikeushallinto-osastolla ei ole omaa kääntäjää
- Kriminaalipoliittisella osastolla ei ole omaa kääntäjää

Yhteensä 5,6 henkilötyövuotta.

Lisäksi ulkopuolisilla käännöstoimistoilla teetetään käännöksiä, mistä tarkemmin kustannusten yhteydessä.

2.5 Kustannukset

Koko valtionhallinnossa, ostopalvelut mukaan lukien, kielipalveluiden kokonaiskustannukset ovat noin 18 milj. euroa.

Oikeusministeriössä käytettiin käännöspalveluihin (lcp-tili 43921) vuonna 2006 yhteensä 126 788 euroa. Meno jakautui osastoittain/yksiköittäin seuraavasti:

Ylin johto	391 euroa
Viestintä	6 782
Kv. yksikkö	16 281
Hallintoyksikkö	26 979
Talousyksikkö	6 942
Oikeushallinto-osasto	13 456
Lainvalmisteluosasto	45 208
Kriminaalipoliittinen os.	10 749

Oikeusministeriön hallinnonalalla ostettiin käännöspalveluja vuonna 2006 yhteensä 840 618,16 eurolla (etupäässä ns. tuomioistuinten erityismenot). Tästä kansainvälisen yksikön osuus on ollut viime vuosina runsas 100 000 euroa.

Ulkopuolinen kääntäjä veloittaa noin 60-80 euroa sivulta riippuen tekstin vaativuudesta. Oikeusministeriön kääntäjät ovat vaativuusluokissa 10-11, joten vuosipalkkakustannukseksi työnantajamaksuineen ja lomarahoineen tulee noin 53 000- 60 000 euroa. Oletuksena on, että työpäiviä on vuodessa 214 ja kääntäjä kääntää noin 5 sivua päivässä. Tällöin oikeusministeriön oman kääntäjän kääntämän sivun kustannukset ovat noin 50-56 euroa.

2.6. Käännöspalvelut ja julkiset hankinnat

Kesäkuussa 2007 voimaan tulleen hankintalain (348/2007) säännökset koskevat sinänsä myös käännöspalveluiden hankintaa. Palveluhankintoja koskeva kansallinen kynnyсарvo on 15 000 euroa (hankinnan ennakoitu arvo ilman arvonlisäveroa). Hansel kilpailutti vuonna 2005 käännös- ja tulkkauspalveluiden hankinnan EU-puheenjohtajuuskauden ajaksi ja valmisteli hankintaa koskevan puitesopimuksen, johon myös oikeusministeriö liittyi mukaan. Hankintasopimusta on ollut mahdollista jatkaa vuoden 2007 loppuun asti.

Hanselilla ei ole tarkoitus valmistella yleistä käännöspalveluita koskevien hankintojen puitesopimusta ainakaan vuoden 2007 kuluessa, mutta asia voi tulla ajankohtaiseksi vuonna 2008. Valtion yhteishankintasäädökset eivät nykyisellään vielä koske käännöspalveluita (yhteishankinnoissa erikseen luetellut tuotteet ja palvelut on hankittava Hansel Oy:n tekemien sopimusten mukaisesti; luet-

telosta on tarkemmat tiedot valtioneuvoston asetuksessa 765/2006 valtionhallinnon hankintojen yhteisestä kilpailuttamisesta sekä valtiovarainministeriön kirjeessä hankintojen kilpailuttamisesta valtionhallinnossa VM 31/01/2006, 11.10.2006). Yhteishankinnat koskevat tällä hetkellä mm. matkustuspalveluita, työterveyshuoltopalveluita ja toimistotarvikkeiden hankintaa.

Oikeusministeriön hallinnonalan hankintaohjeessa (2005:13) on annettu käytännön menettelyohjeet hankintoja valmisteleville virkamiehille ministeriössä ja hallinnonalan virastoissa ottaen huomioon hankintalainsäädännön asettamat vaatimukset.

Hankintasäännösten mukaan ensisijainen hankintamenettely on tarjouskilpailu.

Eri hankintatyyppejä koskevassa ministeriön luokittelussa Kielipalvelut, käännoispalvelut ja tulkkaus kuuluvat toiseksi tärkeimpään B-luokkaan. Ohjeessa todetaan, että päävastuu ministeriön yhteisistä käännoispalveluista on kansainvälisellä yksiköllä. Kuitenkin uuden työjärjestyksen mukaan kansainvälinen yksikkö ei enää vastaa ministeriön yhteisistä käännoispalveluista. Ohjeen mukaan ”käännoispalvelujen kilpailuttamisen mahdollisuudet tarkistetaan”. Toistaiseksi tähän ei ole ryhdytty kansainvälisessä yksikössä eikä muillakaan osastoilla.

Tarjouskilpailun järjestäminen käännoispalveluja koskien vaatii aikaa ja asiantuntemusta. Kilpailua järjestettäessä koko oikeusministeriötä koskien on otettava huomioon eri osastoille tyypilliset asiakirjat, tarvittavat kielet, laatutaso ja kiireellisyys. Käytännöstä tiedetään, että lopputuloksena tulee olla useampia käännoistoimistoja, sillä ei helppoa löytää yhtä ainoaa käännoistoimistoa, joka pystyisi järjestämään käännoksen 30:lle eri kielelle tai kääntämään tekstin illan ja yön aikana. Tämän vuoksi tarjouskilpailu ja -pyyntö on suunniteltava huolellisesti ja prosessissa on oltava mukana sekä hankintojen että kääntämisen asiantuntijoita.

2.7 Kääntäjille suunnattu kysely

Oikeusministeriössä käännoistehtäviä hoitaa lainvalmisteluosastolla kolme lainsäädäntösihteeriä, hallintoyksikössä kaksi kielenkääntäjää ja kansainvälisessä yksikössä ylitarkastaja. Oikeusministeriön käännoistoiminnan nykytilanteen selvittämiseksi ministeriön kääntäjiä pyydettiin arvioimaan omaa työtilannettaan kääntäjille suunnatun kyselyn pohjalta. Kysely koostui kuudesta kysymyksestä, jotka koskivat kääntäjien toimeksiantajia, käännettäviä tekstityyppejä, käännoiskieliä, työtilannetta, käännosten ulkoistamista ja omia kehittämisideoita. Käännoskielten osalta mainittakoon, että tässä selvityksessä ei syvennytä kielilain täytäntöönpanoon esim. hallinnon tai asiakaspalvelun kannalta, vaan suomi-ruotsi kääntämisen ongelmiin puututaan lähinnä siitä näkökulmasta, miten suuri osuus oikeusministeriön kääntäjien työstä menee kääntämiseen ruotsiksi verrattuna vieraisiin kieliin.

Toimeksiantajien osalta kyselyssä ilmeni, että lainvalmisteluosastolla työskentelevät kääntäjät tekevät käännoksiä lainvalmisteluosastolle. Talon muut kääntäjät tekevät noin puolet käännoksiä omille yksiköilleen (hallintoyksikkö ja kansainvälinen yksikkö) ja sen lisäksi tarpeen mukaan muille osastoille. Kyselyn mukaan muista osastoista tai yksiköistä eniten työllistävät oikeushallinto-osasto, viestintäyksikkö ja kriminaalipoliittinen osasto.

Toisen kysymyksen avulla kartoitettiin käännettäviä tekstityyppejä ja kyselyssä ilmeni, että kaikki kääntäjät kääntävät lakeja, asetuksia, hallituksen esityksiä, kirjallisia kysymyksiä, työpaikkailmoituksia ja kirjeitä. Suurin osa kääntää myös ohjeita, määräyksiä ja tiedotteita. Tämän lisäksi käännettäviin tekstityyppeihin kuuluu myös erityisesti tietyille osastoille tyypillisiä tekstejä, kuten lainvalmisteluosastolla mm. U-kirjelmät, hallintoyksikössä vaaleihin, hankerekisteriin ja armoasioihin

liittyvät käännökset sekä kansainvälisessä yksikössä mm. erilaiset oikeusaputekstit kuten lapsikaappauksia ja holhouksen siirtoja koskevat asiat, kokous- ja toimintaohjelmat, lomakkeet, lausunnot ja esitelmät.

Käännöskieliä koskevista vastauksista ilmeni, että lainvalmisteluosaston kääntäjät kääntävät suomesta ruotsiin. Muillakin kääntäjillä yli puolet käännoksistä on suomesta ruotsiin, mutta tämän lisäksi hallintoyksikön toinen kääntäjä kääntää silloin tällöin myös suomesta saksaan ja saksasta suomeen ja toinen suomesta englantiin (ja lisäksi mm. armoasioissa silloin tällöin tanskasta ja norjasta suomeen). Kansainvälisen yksikön kääntäjä kääntää noin puolet työajastaan suomesta ruotsiin, mutta lähes yhtä paljon suomesta englantiin ja lisäksi tarpeen vaatiessa englannista suomeen, suomesta saksaan, saksasta suomeen ja ranskasta suomeen (silloin tällöin myös tanskasta ja norjasta suomeen).

Työtilanne kääntäjillä oli melko samanlainen. Kääntäjät kääntävät keskimäärin 5 sivua päivässä ja suurin osa käännoksistä on suomi-ruotsi käännoksiä. Muiden kielten osuus tästä on hallintoyksikössä keskimäärin 1 sivu päivässä ja kansainvälisessä yksikössä noin 2,5 sivua päivässä.

Talon ulkopuolelle käännettäväksi lähetettävien käännosten määristä tai siitä, millaisia tekstejä käännoistoimistoihin lähetetään, kääntäjillä ei ollut tietoa.

Kuudes kysymys koski kääntäjien omia kehittämisideoita. Käännoistoimintaa voitaisiin vastausten mukaan kehittää hyödyntämällä uusia teknisiä apuvälineitä, kuten käännosmuistiohjelmiä ja oikoluukuohjelmia (mm. Svefix ja Trados). Myös koulutusta toivottiin. Lainvalmisteluosaston kääntäjät pitivät tärkeänä sitä, että lainsäädännön kääntäminen tapahtuu substanssiosaamisen lähellä. Muiden osastojen kääntäjien osalta toivottiin yhteistyön tehostamista, sillä tämä helpottaisi mm. töiden jakamista. Yhteistyötä voitaisiin tehostaa esimerkiksi sijoittamalla kääntäjät fyysisesti lähemmäs toisiaan tai perustamalla sähköinen käännostopostilaatikko, josta työt voitaisiin jakaa työtilanteen mukaan.

3. NYKYTILAN ARVIOINTIA

Kansainvälinen kanssakäyminen lisääntyy, minkä johdosta ministeriössä joudutaan tuottamaan yhä enemmän vieraskielistä materiaalia ja ministeriön virkamiehet joutuvat yhä enemmän hoitamaan virkatehtäviään vierailla kielillä. Myös uusi kielilainsäädäntö vaatii virkamiehiltä yhä parempaa toisen kotimaisen kielen taitoa ja enemmän asiakirjoja toisella kotimaisella kielellä.

Työryhmän selvityksen perusteella oikeusministeriön kääntämispalvelut on organisoitu varsin hajanaisesti: Lainvalmisteluosastolla on kolme kääntäjää. He kääntävät etupäässä hallituksen esityksiä suomesta ruotsiksi. Hallintoyksikön kääntäjät kääntävät lainvalmisteluyksikön kääntäjiä monipuolisemmin erilaisia hallinnollisia tekstejä mm. vaaleihin ja demokratiaan liittyen. He kääntävät ruotsin lisäksi englannin kielelle. Kansainvälisessä yksikössä käännetään kansainväliseen oikeusapuun liittyvät asiakirjoja. Yksikön osa-aikainen kääntäjä kääntää useille eri kielille.

Kääntäjille suunnatusta kyselystä ilmeni, että eri yksiköiden kääntäjien välinen yhteistyö ja vuorovaikutus on ollut erittäin vähäistä, vaikka siitä olisi ilmeistä hyötyä esim. terminologisen yhtenäisyyden kannalta. Kääntämistoimintoa ei ole oikeusministeriössä ajateltu tai kehitetty omana kokonaisuutena. Työryhmä on päättänyt esittää kääntäjien sijoittamista samaan organisatoriseen yksiköön (lainvalmisteluosaston kääntäjiä lukuun ottamatta), mutta ratkaisusta riippumatta koko ministeriön kääntäjien yhteistyö ja verkostoituminen tulee turvata.

Työryhmä on vakuuttunut siitä, että nykyinen kääntäjämäärä on riittämätön ministeriön tarpeisiin. Kahdella osastolla - kriminaalipoliittisella osastolla ja oikeushallinto-osastolla - ei ole omaa kääntäjää lainkaan. Taloushallinnosta saadun raportin mukaan ulkopuolisia käännöspalveluja ostetaan ministeriössä vuosittain ainakin 126 788 eurolla. Tämä vastaa karkeasti kahden oman kääntäjän vuosipalkkaa. Lisäksi substanssiasiantuntijoiden aikaa kuluu yhä enemmän omien tekstien kääntämiseen, joiden taso vaihtelee suuresti.

Tehdyistä laskelmista ilmenee, että ministeriön oman kääntäjän työ tulee halvemmaksi kuin ulkopuolelta ostettu palvelu. Tuottavuuden ja tehokkuuden kannalta olisi löydettävä oikea tasapaino ministeriön omien kääntäjien ja ulkopuolisten palveluiden ostamisen välillä. Nykyinen kääntäjien perusmäärä ei selvästikään ole riittävä turvaamaan asianmukaista käännösten laatua tai kiireellisten käännösten saatavuutta ministeriössä. Ulkopuolisia käännöspalveluja tulisi käyttää ensisijaisesti silloin, kun käännös edellyttää erityistä osaamista (esim. hedelmöityshoitolaki), käännöksiin harvinaisille kielille tai ruuhkahuippujen tasaamiseen.

Tässä selvityksessä ei ole ollut mahdollista tutkia systemaattisesti ulkopuolisten käännösten laatua. Valtioneuvoston kielipalvelusta saadun tiedon mukaan ongelmana on nähty ulkopuolisten käännöstoimistojen laadun vaihtelut. Kuitenkaan oikeusministeriön virkamiehillä taikka ministeriön omilla kääntäjillä ei ole aikaa tarkistaa käännöksiä kuin erityistapauksissa. Satunnaisissa käännöstekstien tarkistuksissa on havaittu, että varsinkin oikeudellisten termien täsmällisyydessä esiintyy puutteita. Oikeudelliset käännökset edellyttävät usein erityisosaamista mm. lainvalmistelun tai rikoksen torjunnan alalla. Tiedoksianto koskevien asiakirjapohjien kääntämisprojektin yhteydessä huomattiin, että horjuvuutta esiintyy eräissä keskeisissäkin termeissä (yleissopimusten nimet, ”haaste”, ”tiedoksianto”, ”laamanni” jne.). Työryhmän mielestä olisi varmistettava keskeisten oikeudellisten käsitteiden ja termien yhtenäinen kääntäminen eri kielillä ainakin tärkeimmissä ministeriön tiedotteissa ja julkaisuissa.

Lopuksi työryhmä on hahmotellut eräitä haasteita ja uhkia, joita tulevaisuudessa voidaan nähdä:

- kansainvälinen kanssakäyminen lisääntyy, sillä kokousten, neuvotteluiden, vierailujen ja konferenssien määrä kasvaa edelleen,
- ministeriön harjoittaman vieraskielisen (erityisesti englanti) verkkotiedottamisen tarve lisääntyy erityisesti viestintäyksikössä ja kriminaalipoliittisessa osastossa,
- Suomessa olevien ulkomaalaisten ts. suomea tai ruotsia osaamattomien määrä kasvaa maahanmuuton seurauksena, mikä aiheuttaa painetta varsinkin ministeriön hallinnon alan virastoissa,
- väestön ikääntyessä ei ole varmuutta siitä, pystytäänkö ammattitaitoisia kääntäjiä rekrytoimaan riittävästi valtionhallintoon,
- uuden, entistä vaativamman kielilainsäädännön myötä myös suomi – ruotsi - käännösten määrä on kasvussa,
- valtionhallinnon tuottavuustavoitteet kohdistuvat myös oikeusministeriöön, joten uusille rekrytoinneille tulee olla painavat perusteet - toisaalta resurssien oikea käyttö lisää työn tuottavuutta.

4. TYÖRYHMÄN ESITYKSET

Työryhmä esittää ainakin seuraavia organisatorisia muutoksia ja työtapojen uudistuksia oikeusministeriön kääntämispalveluita koskien:

1. Perustetaan käännösyksikkö

- Kääntäjät siirretään samaan organisatoriseen yksikköön. Työryhmä ei ole keskustellut siitä, minkä osaston/yksikön alaisuuteen kääntäjät parhaiten sopisivat. Keskittäminen koskee erityisesti hallintoyksikön ja kansainvälisen yksikön kääntäjiä.
- Pysytetään lainvalmisteluosaston kääntäjät lainvalmisteluosastolla, koska heidän työnsä on homogeenisempaa ja kielinään ainoastaan suomi-ruotsi.
- Perustetaan kääntämisyksikköön yhteinen ns. käännöspostilaatikko, johon toimeksiannot lähetetään ja josta ne jaetaan kääntäjille. Järjestely auttaa tasaamaan työmääriä. Myös asiakaspalvelu paranee, kun käännösten tilaajat voivat ottaa yhteyttä yhteen pisteeseen.
- Kääntäjät työskentelevät myös fyysisesti yhdessä, joten tilakysymys tulee ratkaista.
- Yhdessä toimiminen parantaa kääntäjien ammattitaitoa, tuo työhön vaihtelevuutta ja estää työuupumusta.

2. Turvataan riittävät kääntäjäresurssit

- Työryhmän tekemän selvityksen mukaan ruotsi ja englanti ovat tärkeimmät kielet, joille käännetään.
- Työryhmä esittää, että hallintoyksikön määräaikainen kääntäjä vakinaistettaisiin.
- Työryhmä esittää, että lähinnä oikeushallinto-osaston ja kriminaalipoliittisen osaston tarpeita varten perustettaisiin yksi kääntäjän virka.

3. Kehitetään kääntäjien työmenetelmiä

- Kääntäjien teknisiä apuvälineitä parannetaan hankkimalla ns. käännösmuistiohjelma.
- Kääntäjien aikaa varataan myös siihen, että he voivat avustaa virkamiehiä myös tekstien kielitarkistuksissa.
- Ulkopuolisten palvelujen hankintaa keskitetään. Kääntäjät osallistuvat enemmän ulkopuolisten palvelujen tilaamiseen ja ylläpitävät listaa sopivista kääntäjistä/käännöstoimistoista.
- Laadun varmistamiseksi tarvittavia käytäntöjä kehitetään. Mm. käännösyksikön ja käännöstoimistojen välistä yhteydenpitoa lisätään. Tämä voi tapahtua myös yhteistyössä VNK:n kanssa.

3. Ulkoistaminen ja kilpailutus

- Selvitetään tarjouskilpailuun ryhtymisen edellytyksiä ja menettelyn järjestämistä tarkemmin.